

Рецензия

За участието на доц. д-р **Веселин Христов Дафов**, преподавател в катедра „Философия“ на СУ „Св. Климент Охридски“ в конкурса за професор по професионално направление 2.3 Философия (Онтология), обявен в ДВ, бр. 44/29.05.2018 г.

Доц. Веселин Дафов участва в конкурса с три монографии: „Моменти онтология“, Проектория, София, 2014; „Онтологически проектории“, Парадигма, София, 2018; „Ставания и направи“, Парадигма, София, 2018. Всички те са излезли след присъждането на докторската степен и доцентското звание на колегата Дафов и не повтарят нито докторската дисертация, нито хабилитационния труд или останалите научни трудове, въз основа на които е бил избран за доцент.

Монографията „Ставания и направи“ обсъжда процесът и резултата на конструиране от специализирана и от философска гледна точка. При направата се има пред вид специализиран практически или теоретичен интерес, целящ достигане на предметяване на конструктивния замисъл. Този тип интерес се характеризира със съсредоточаване върху особеността на всяка направа. Ставането, от своя страна, търси общото при постигането на всяка предметност, то не разчита на методична подреденост за достигането до определената предметност, а пита за това как е възможна предметността като такава и разчита на рефлексията, за да получи отговор. Това, именно, е философският и, по-точно, онтологизиращият подход, който се доближава до херменевтиката, символиката, философията на езика и феноменологията, но си има своя специфика.¹ Онтологизирането се стреми не да разглежда „знание за предмета“, а да схваща действителността на самия предмет², в което проличава както оригинален елемент, така и вярност към Хегеловата теза за разумното познание, като познание за логиката на самия предмет, както и настояването на феноменологията от 20.в. за необходимостта да се достигне до самия феномен, а не да се спира при неговото описание. Тук, също така, ясно изкрystalизира и друг аспект на оригинално снетата

---

¹ Веселин Дафов, „Ставания и направи“, Парадигма, София, 2018, с. 54.

² Пак там, с. 21-22.

философска традиция, където, като един от най-близките предходници на концепцията за ставането, може да се види в конституирането на предметността от Хусерловото трансцендентално съзнание. Несъмнено, в този възглед за ставането проличават елементи на Кантовото формиране на опита въз основа на априорни категории и нагледни и, най-вече, Хегеловото извеждане на логическите категории от най-бедните и най-абстрактни към по-богати на логическо съдържани и по-конкретни. Можем с увереност да твърдим, че концепцията за направата и ставането преодолява Декартовото абстрактно недialeктическо разграничение между пасивно интелектуално съзерцание и действията, предписвани от четирите стъпки на Картезианския метод. А също така, това ни позволява да смятаме, че концепцията на автора отива отвъд първата радикална критика срещу Декартовото съзерцание, отправена от Джамбатиста Вико в принципа “*verum factum convertuntur*”, според който истината за всяко нещо съвпада със знанието за това, как се създава даденото нещо. Очевидно е, че Викианската позиция по-скоро се доближава до направата в терминологията на Веселин Дафов и, въпреки елементите на рефлексия в латинския принцип, не достига до философичността на ставането.

Ставането в дадената интерпретация се доближава до прочутият едноименен термин на Георг Ф. В. Хегел, но в никакъв случай не съвпада нито с Хегеловото ставане като истината на чистото и битие и нищото, нито със ставането като систематична категория, в една или друга степен пронизваща цялото развитие на мисленето в „Науката логика“. Една от първите съществени разлики се дължи на термина „конкретно нищо“, използван от доц. Дафов при характеризирането на ставането. Конкретността на нищото е носител на опосреденост, която се предава върху всяка предметност в процеса на ставането и която представлява възможността за проявата и появата на всяка предметност. Тази позиция се различава от класическата постановка на Хегел, независимо от това, че немският философ също поставя нищото в първата триада. Но нищото не е началото, то отрича чистото битие, което, макар и да не

се отличава от нищото, все пак именно като битие лежи в основата на разгръщането на логическите категории. Наистина, отрицанието е двигателят на развитието при Хегел, но, все пак, отрицанието се извършва върху битие, а Веселин Дафов вижда в ставането особен вид пораждање *ex nihilo*, ако не напълно в духа на абрахамичната традиция, то във вид значително сходен с него.

Другата съществена разлика между ставането в настоящия труд и Хегелианския термин се състои в това, че ставането при доц. Дафов съдържа спекулативно богатство, което не е характерно за едноименната категория от „Науката логика“. Не само в логическите трудове, но и в цялата система на абсолютния идеализъм, „ставането“ осъществява развитието най-вече на нивото на категориите на битието. При категориите на същността водеща е вече „рефлексията“, а в субективната логика категориите на понятието преминават една в друга по принципа на „полагането“. Разбира се, при Хегел няма едностранчиво абсолютизиране на дадена категория или принцип за сметка на други и ставането може да се срещне при разгръщането на същността, а полагането се появява още при формите на битието, но, все пак, основната роля на операционалистичните системни категории е ясно разграничена. В „Ставания и направи“ ставането обема не само категориите на наличното битие, които тук се разкриват като удържане, но и категориите на същността под формат на схващане, както и категориите на субектното във вид на проектиране, уважение и зачитане.³

Освен това, ставането на съзнателността е ставане на средствеността и по този начин в предметността се влага разумност.⁴ Поради това аритметизирането „означава да си в единството на всички категориалности, снети в една средственост“⁵, а действителното преподаване на математика е неотделимо от грижата за „ставането на различните субектности, на различните нива на разумност, които се осъществяват през до-категориалното задържане (отделното сетивно), категориалното задържане

---

³ Пак там, с. 35.

⁴ Пак там, с. 92.

⁵ Пак там, с. 234.

(всеобщото сетивно), понятийното (схващането, разсъдъчното) и идеалното (проективното разумно).“⁶

Удържането на ставането и пре-ставането, на битие и небитие в тяхното единство формира субектност,⁷ която за разлика от Хегеловата субектност, действа чрез свобода при всички прояви—при немския философ, субектността, както е известно, се проявява чрез свободата едва на третия етап на разгръщането на Абсолюта—в логиката на понятието, докато на нивото на същността субектността е водена от необходимостта,⁸ а преди това при категориите на битието, субективността се проявява по-скоро чрез неизбежност. Субектността се въплъщава в субектно действие. В другия хабилитационен труд--„Онтологически проектории“--Веселин Дафов подчертава, че субектното действие не само набелязва разликата между субекта и останалия свят, но създава нова действителност—„субектна реалност“, където авторът на действието се самовъзпроизвежда.⁹ Субектността според него може да се проявява в индивидуална форма, но същинската субектност е общностна. В общностната субектност индивидите се проявяват чрез общността и в името на общността.¹⁰ Не случайно авторът търси общностна форма на философстване, включително на онтологизиране, като сочи за пример българската философска традиция и онтологическата традиция в катедра философия.¹¹ Така изложението черпи от най-добрите постижения на след-Хегеловата традиция за субектността като обществено отношение. Именно по този начин—чрез общественото—се достига до цялостността на субектното като самоположило се и самосъзнаващо се, способно да бъде самостоятелно.¹²

В третата монография--„Моменти онтология“--доц. Дафов успява с лекота да изведе субектното от обектното. Обектното се характеризира със специфична разлика,

---

⁶ Пак там, с. 235.

⁷ Пак там, с. 37-38.

⁸ Пак там, с. 34-35.

⁹ Веселин Дафов, „Онтологически проектории“, Парадигма, София, 2018, с. 17-19.

¹⁰ Пак там, с. 18.

¹¹ Веселин Дафов, „Ставания и направи“, с. 15-32.

¹² Пак там, с. 94.

която трае. Бъде ли прекратена разликата, даденото обектно се превръща в друго обектно.¹³ Най-развитата форма на обектност е субстанцията, която съдържа всички разлики, но тя вече е безразлична към определеностите на обектното¹⁴ и става началото на субектното. Субстанцията позволява на субектното да се прояви, защото то „е единяване на определени реалности“.¹⁵ При субектната реалност няма преход от една разлика в друга и с това заличаване на предходната разлика, което би било характерно за обектното. При субектното разликите се запазват, дори когато си противостоят, дори чрез самото това противопоставяне те се поддържа или, по-точно, субектното така се самоподдържа.¹⁶

Споменатото по-горе идеално или проектното е израз на мислещата субектност. Това е субектност, достигнала всеобщността на собствената си действителност, мислена като произведена.¹⁷ Тук трябва да признаем, че тезата за проектното напомня за най-високата фаза при развитието на спекулативното мислене при Хегел, която е Идеята, но по един по-ясен и лесен за възприемане начин. „Проектната реалност е мислеща реалност, доколкото е реалността, която единява противоречивостта в действителността на мислещите, именно в достойнството им на мислещи, а не на някакви други.“¹⁸ Предполагам, че става дума за противоречивостта между мисленето на този, който задава задача, на който трябва да се намери решение, и този, който трябва да проектира решението, както и на евентуален трети, който ще изпълнява решението. При единяването на тези три различни и потенциално противоречиви позиции на задаване, решение и изпълнение би се разкрил хоризонтът на проектното. Като е съществено да се отбележи, че са възможни няколко типа единение при всеки проект, което отговаря на определен брой предложения, способни да решат поставения проблем, но от тях се избира само един, който е печелившият проект. Бих искал да

---

¹³ Веселин Дафов, „Моменти онтология“, Проектория, София, 2014, с. 97.

¹⁴ Пак там, с. 97-98.

¹⁵ Пак там, с. 100.

¹⁶ Веселин Дафов, „Ставания и направи“, с. 18.

¹⁷ Веселин Дафов, „Моменти онтология“, с. 102.

¹⁸ Пак там, с. 103.

отбележа, че концепцията на доц. Дафов за проектното е основана и на сериозен практически опит от участие в над 20 научни проекта, на повечето от които той е ръководител.

Онтологизирането е само един вид от разгръщането на конкретната субектност, която може да се проявява като екзистенциализъм, феноменология, философия на капитала, философия на изкуството и т.н.¹⁹ Онтологичното изследване е винаги субектно, защото по дефиниция онтологичното засяга самата реалност, а за да бъде това възможно, трябва да бъде изградена реалността на този, който извършва самото изследване на реалността.²⁰

Онтологичният подход изследва произвеждането на различни типове реалност, както и посочва различието между усвояване на реалност и нейното производство. Тези разлики точно и красноречиво са демонстрирани при съпоставяне на разликите при трите степени на висше образование и при сравнението им с гимназиалното образование. Доц. Дафов убедително показва, че при бакалавърската степен се очаква произвеждане на налична реалност на знание, докато при полагане на гимназиален зрелостен изпит се има пред вид единствено усвояване на подобна налична реалност. Магистърът пък трябва да се издигне на друго ниво, защото трябва „да произвежда средства за производство на знание.“²¹ В съвсем друго отношение към реалността се намира новопроизведеният доктор: от него се изисква да създаде учение.²²

Усвояването и произвеждането на реалност винаги е свързано с изработване на смисъл. Това ясно е отбелязано при обсъждане на обучението по религия в средното училище. Основната тези е, че надконфесионалното изучаване на религията, а само такъв подход е възможен при запазване на светското училище, по принцип не предоставя възможност за изработване на смисъл, а обрича ученика да „наизустява“

---

¹⁹ Веселин Дафов, „Онтологически проектории“, с. 18.

²⁰ Пак там,, с. 21.

²¹ Пак там, с. 158.

²² Пак там, с. 160.

постановки изработени от някого друго.²³ За да се достигне до смисъла на религията е необходимо той да се изработва от ученика, насочван грижовно от учителя, но единствено в лоното на дадена конфесия, което означава дадената религия да се изповядва доктринално, за да се изучава смислено, което би сложило край на светското образование.²⁴

И трите монографични труда имат несъмнен оригинален принос към разработване полето на онтологията, а и на значително по-широка философска проблематика. Те доказват способност за точно посочване на теми и въпроси, които изискват решение и отговор, както и предлагане на елегантни и убедителни решения. Тяхната ценност се състои, както в изследователската сериозност, така и в педагогическата им полезност, а и, не на последно място, в способността да печелят нови читатели на философска литература. В тях са развити идеи, които вече са доказали възможностите за практическата роля на типа философстване, прокарвано от Веселин Дафов.

Доц. Дафов притежава над двадесет годишен преподавателски опит във Философски факултет на СУ, както и в други факултети на Университета. От повече от 10 години води курс в „Магистърската програма по философия с преподаване на английски език“, а след хабилитацията си—и курс в „Докторантската програма по философия с преподаване на английски език“. Както магистрите, така и докторантите винаги са проявявали специален интерес към неговите курсове. Той е ръководил 7 докторанта с преподаване на английски език—повечето чужденци, като един от тях вече е защитил и още двама са пред защита. Колегата Дафов организира създаването на БП Философия на английски език, която не просто стартира тази есен, но набра 24 първокурсници.

---

²³ Пак там, с. 227.

²⁴ Пак там, с. 228-229.

Въз основа на всичко казано дотук, както и въз основа на личните ми впечатления, убедено смятам, че доц. д-р Веселин Христов Дафов отговаря на всички изисквания за присъждането на длъжността професор по професионално направление 2.3 Философия (Онтология). Нещо повече, представените хабилитационни трудове, по мое мнение, са достатъчни за присъждане не само на професорска длъжност, но и на степента „доктор на философските науки“. Въз основа на всичко това, ще гласувам без съмнения за присъждането на длъжността, предвидена от настоящия конкурс.

Съставил становището:
/проф. д-р Александър Л. Гънгов/